

**XXIV - międzynarodowa konferencja naukowa „System
Dynamice Society”, 30-31.07.06 – informacja
Monitoring dynamiczny – w budowie informacyjnych
podstaw trwałego rozwoju**

**XXIV international scientific conference „System Dynamice
Society”, 30-31.07.06 – information
Dynamical monitoring in creating informative basis for
sustainable development**

Lesław Michnowski

*Członek Komitetu Prognoz „Polska 2000 Plus” przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk,
e-mail: kte@psl.org.pl*

W Nijmegen - holenderskim ośrodku uniwersyteckim – miała miejsce w końcu lipca '06 kolejna – już XXIV - międzynarodowa konferencja naukowa „System Dynamice Socjety” (SDS). Stowarzyszenie to - utworzone wokół słynnego amerykańskiego Massachusetts Institute of Technology (MIT) - stawia sobie za zadanie wspomaganie polityki systemową wiedzą o „wszechzwiązku rzeczy i zjawisk”, wypracowywaną metodą Dynamiki Systemów¹. Brak wiedzy o licznych – na pierwszy rzut oka niewidocznych, częstokroć jakościowo nowych zwrotnych sprzężeniach – współzależnościach i ubocznych skutkach politycznych decyzji, częstokroć powoduje ich następstwa radykalnie odmienne od zamierzanych.

Aby te niepożądane następstwa można było z odpowiednim wyprzedzeniem ujawniać i na tej podstawie politykę poprawnie kształtować i korygować, SDS rozwija metody analizy systemowej i komputerowej symulacji realnych - kompleksowo rozpoznawanych - potrzeb, uwarunkowań i następstw polityki.

Metody te umożliwiły między innymi wypracowanie dla Klubu Rzymskiego (lub z jego

inspiracji) słynnych prognoz ostrzegawczych². Taką pierwszą – ewidentnie przez polityków zlekceważoną - ostrzegawczą prognozą był Raport *Granice wzrostu (Limits to Growth)*³. W prognozie tej już w 1972 roku zalecano – dla uniknięcia globalnej katastrofy - pilne przeprowadzenie radykalnej – w istocie ekohumanistycznej przemiany cywilizacyjnej⁴.

² Prognoza ostrzegawcza to taka prognoza, która – gdy zostanie poprawnie uwzględniona przez polityków – SIĘ NIE SPRAWDZA.

³ Patrz: D.H. Meadows, D.L. Meadows, J. Rander, W.W. Behrens III, *Granice wzrostu*. PWE, Warszawa 1973; por. także: Meadows, D.L. Meadows, J. Randers, *Beyond the Limits, Global Collapse or a Sustainable Future*, Earthscan, London 1993, polskie wydanie: D.H. Meadows, D.L. Meadows, J. Randers, *Przekraczanie granic – Globalne załamanie czy bezpieczna przyszłość?*, Centrum Uniwersalizmu przy Uniwersytecie Warszawskim, Polskie Towarzystwo Współpracy z Klubem Rzymskim, Warszawa 1995;

- Meadows, Donella H., Randers, Jorgen, Meadows, Dennis L., *Limits to Growth, The 30-Years Update*, Chelsea Green Publishing Company, Vermont 2004.

⁴ Według autorów tych ostrzegawczych prognoz, dla przezwyciężenia kryzysu globalnego niezbędna jest przemiana aksjologiczna od egoizmu – do miłości. Patrz: *Beyond the Limits, Global Collapse or a Sustainable Future*, oraz *Limits to Growth, The 30-Years Update*, op. cit.

¹ Twórcą tej metody był J. W. Forrester, patrz: *Industrial Dynamics*, Cambridge (MIT Press), 1961.

Ekohumanizm, to partnerskie współdziałanie dla dobra wspólnego – wszystkich ludzi (bogaty i biednych, społeczności wysokorozwiniętych i w rozwoju opóźnionych), ich następców oraz środowiska przyrodniczego – powszechnie wspomagane nauką i wysoką techniką⁵.

Brałem udział w tegorocznej konferencji SDS. Zostałem tam wydelegowany przez Ministerstwo Środowiska przy dodatkowym finansowym wsparciu Ludowego Towarzystwa Naukowo-Kulturalnego. Przedstawiłem tam referat p.t.: *Ogólnosiwiatowy System Informacyjny dla potrzeb Trwałego Rozwoju Światowej Społeczności*⁶. Powinien to być – metodą Dynamiki Systemów i wieloetapowo budowany - zintegrowany, terytorialnie rozproszony, powszechnie dostępny system symulacyjnego wspomagania polityki i gospodarki. Powstawałby on – podobnie jak program „Sojusz – Apollo” - w wyniku międzynarodowej współpracy koordynowanej np. przez ONZ,

Pierwszym zadaniem realizacyjnym przy budowie tego światowego systemu informacyjnego byłoby stworzenie możliwości przekształcenia obecnych form informowania polityków o skutkach ich społeczno-gospodarczej aktywności w oparte na metodach symulacji komputerowej. Obecnie urzędy statystyczne dostarczają politykom okresowo – w postaci tabel zawierających dane statystyczne – informację o skutkach ich dotychczasowej działalności politycznej. Na tej podstawie politycy wprowadzają (a raczej powinni wprowadzać) odpowiednie korekty do programów realizacji polityki.

We współczesnej sytuacji zmian niezmiernie szybko zachodzących w uwarunkowaniach życia ludzi i przyrody taka metoda jest obciążona wielkimi błędami ze względu na czasowe opóźnienia związane z pozyskiwaniem, dostarczaniem i wykorzystywaniem tak politykom i społeczeństwom dostarczanej tej informacji. Ponadto jest to informacja niepełna, gdyż nie ukazuje ona dynamiki oraz jakościowych zmian zachodzących w przekształcanym przez

W świetle moich badań, bez stworzenia systemu dostępu do wiedzy o skutkach ludzkich działań i innych zmian w uwarunkowaniach życia ludzi i przyrody, odejście od egoizmu na rzecz wartości dobra wspólnego, wspólnego interesu - a wraz z tym zastąpienie socjaldarwinistycznego „wzrostu kosztem środowiska”, ekohumanistycznym „rozwojem razem ze środowiskiem” - nie będzie możliwe.

⁵ Konieczność ekohumanizmu jako warunku przezwyciężenia kryzysu globalnego oraz ukształtowania zdolności trwałego rozwoju uzasadniam w licznych publikacjach – patrz: *Jak żyć? Ekorożwój albo ...*, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok 1995 (<http://www.psl.org.pl/kte/ksiazlm.htm>) oraz: www.psl.org.pl/kte.

⁶ *World - Grid Type, Continuously Under-development - System Dynamics For Sustainable Development of the World Society* – <http://www.psl.org.pl/kte/Nijmegen-bn.pdf>; <http://www.psl.org.pl/kte/Poster%20Nijmegen.ppt>

polityków procesie życia społeczno-gospodarczo-przyrodniczego.

Współczesny rozwój nauki i techniki, w tym zwłaszcza techniki informacyjnej, stworzył możliwości jakościowo nowej formy wspomagania procesu kształtowania i korygowania polityki. Wraz z rozwojem metod symulacji komputerowej powstały warunki dla informowania nie tylko polityków, lecz także całych społeczeństw, o kompleksowych konsekwencjach polityki własnej i prowadzonej w środowisku..

Powstała mianowicie możliwość przekształcenia w monitoring dynamiczny monitoringu tradycyjnego, odwzorowującego – na przykład co rok i w sposób statyczny – zmiany w stanie obserwowanego społeczeństwa i środowiska.

Przetwarzane w ramach dynamicznego monitoringu - metodą Dynamiki Systemów - dane statystyczne dostarczałyby informacji dotyczących jakości i dynamiki procesu życia społeczno – gospodarczo - przyrodniczego danej społeczności. A więc, czy społeczność ta – w wyniku realizacji aktualnej polityki – faktycznie podnosi jakość życia swych obywateli oraz zwiększa trwałość i szanse godnego życia przyszłych pokoleń? Czy jej rozwój ulega przyspieszeniu, czy spowolnieniu? Czy i jakie zagrożenia mogą być skutkiem ubocznym prowadzonej polityki lub wcześniej przez polityków nie przewidzianych zmian w uwarunkowaniach realizacyjnych? Kiedy wystąpią kolejne granice wzrostu danej społeczności, aby można było z odpowiednim wyprzedzeniem podjąć przebudowę stosunków społecznych i gospodarki, dla dostosowania jej form życia do nowo powstających wraz z rozwojem ich uwarunkowań.

Monitoring dynamiczny dostarczałby wiedzy o konsekwencjach aktualnie i poprzednio prowadzonej polityki przy założeniu, iż nie będzie się podejmowało interwencji w przebieg obserwowanego procesu życia danej społeczności i jej środowiska. Dostarczając wiedzy o ewentualnych negatywnych konsekwencjach dotychczasowej polityki, monitoring dynamiczny przyczyniałby się do wyprzedzającego - rozpoznawane tak zagrożenia - podejmowania działań obronnych.

Podjęcie postulowanej budowy systemu monitoringu dynamicznego przyczyniłoby się ponadto do radykalnego usprawnienia rozwoju nauki i techniki. Podczas budowy omawianych modeli symulacji komputerowej ujawniałyby się „białe plamy” niewiedzy o licznych współzależnościach występujących w symulacyjnie odwzorowywanym realnym świecie. Ukazywanie - w wyniku takiego monitorowania - zagrożeń dla życia ludzi lub przyrody przyczyniałoby się do rozwoju nauki i techniki ukierunkowanego na przezwyciężania tych zagrożeń.

Dynamiczny monitoring przyczyniałby się do ekohumanistycznej międzynarodowej współpracy. Stanowiłby „pierwszy krok” w budowie

systemów prognozowania konsekwencji politycznych zamierzeń, a szerzej - informacyjnych podstaw polityki trwałego rozwoju.

W dalszej kolejności wraz z tym dokonywany rozwój metod symulacji komputerowej prowadziłby do stworzenia informacyjnych podstaw gospodarki trwałego rozwoju.

Gospodarka trwałego rozwoju – podstawa ekohumanistycznej globalizacji – to gospodarka kierująca się dobrem wspólnym (czyli wspólnym interesem), oparta na kompleksowym rachunku korzyści i kosztów gospodarowania, uwzględniającym społeczne i przyrodnicze konsekwencje gospodarowania, oraz stymulująca ekospołecznie użyteczną aktywność twórczą.

Realizacja powyższej informacyjnej propozycji wymagałaby dokonania przebudowy ONZ, polegającej na utworzeniu na przykład przy Sekretarzu Generalnym ONZ - Światowego Centrum Strategii Trwałego Rozwoju⁷. Centrum to powinno działać na zasadzie pomocniczości.

W skład Światowego Centrum Strategii Trwałego Rozwoju powinien wchodzić Ośrodek Informacyjny dla potrzeb Strategii Trwałego Rozwoju.

Zadaniem tego ONZ-owskiego informacyjnego ośrodka powinno być doprowadzenie do wypracowania metod budowy i wdrożenia światowego systemu informacyjnego (dla potrzeb trwałego rozwoju), a następnie w jego ramach sukcesywne – i we współpracy z lokalnymi ośrodkami - prowadzenie dynamicznego monitoringu globalnego ekosystemu – Ziemi.

Zadaniami Światowego Centrum Strategii Trwałego Rozwoju byłyby:

- I. stymulowanie budowy (wyżej wymienionego) światowego systemu informacyjnego;
- II. upowszechnianie wyników dynamicznego monitoringu globalnego ekosystemu;
- III. stymulowanie wypracowywania metod przeciwdziałania rozpoznawanych tak zagrożeń;
- IV. stymulowanie kształtowania coraz bardziej innowacyjnie podatnej i sprawnej informacyjnie infrastruktury światowej społeczności.

Realizacja powyższej propozycji na poziomach lokalnych wymagałaby między innymi przekształcenia Głównego Urzędu Statystycznego

⁷ Utworzenie takiego Centrum zostało zaproponowane w 1997 roku 165 wybitnych polskich osobistości w wystosowanym do Prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego w 1997 roku memorandum pt: *Polska Inicjatywa na rzecz Trwałego Rozwoju Świata*, patrz: www.psl.org.pl/kte/Polinijc.htm.

Lista Sygnatariuszy: www.psl.org.pl/kte/Lista.htm. Postulat utworzenia przy ONZ Światowego Centrum Strategii Trwałego Rozwoju została następnie podtrzymana przez Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus” – patrz: *Memoriał Komitetu Prognoz „Polska 2000 Plus” przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk dla najwyższych władz RP w sprawie potrzeby umacniania procesu trwałego rozwoju świata i budowy społeczeństwa globalnego*.

oraz Eurostatu w - oparte na metodach dynamicznego monitoringu - urzędy statystyki i prognozowania ostrzegawczego⁸.

Przedłożona w Nijmegen polska propozycja dotycząca potrzeby pilnego podjęcia międzynarodowej budowy informacyjnych podstaw polityki i gospodarki trwałego rozwoju spotkała się ze zróżnicowanymi opiniami. I tak na przykład, z jednej strony potraktowano ją jako utopię. Wymagałaby ona bowiem uspołecznienia informacji niezbędnej w takim prognozowaniu a wykorzystywanych obecnie do indywidualnego „robienia pieniędzy i polityki”.

Inną opinię przedstawiła osoba z kręgu współpracowników współautora raportów *Limits to Growth* - Denisa Meadows'a. Zgłosiła ona sugestię nawiązania z nim realizacyjnej współpracy dotyczącej polskiej propozycji.

Która z tych opcji zwycięży? – czas pokaże.

⁸ Propozycja ta wychodziłaby na przeciw wnioskowi Odnowionej Strategii Trwałego Rozwoju Unii Europejskiej (EU SDS).- patrz - http://www.bmu.de/files/europa_und_umwelt/eunachhaltigkeitsstrategie/application/pdf/eu_nachhaltigkeitsstrategie_neu_eng.pdf. W tej nowej wersji EU SDS jednoznacznie ustalono iż Strategia Trwałego Rozwoju EU (EU SDS) jest strategią nadrzędną („tworzy ramy”) względem Strategii Lizbońskiej i wymaga trwałego zintegrowania trzech dziedzinowych polityk („filarów” trwałego rozwoju):

- rozwoju społecznego;
- rozwoju gospodarczego, oraz
- ochrony środowiska przyrodniczego (p. 8).

Uznano także za konieczne monitorowanie skutków jej wdrażania za pomocą właściwych wskaźników (p.p. 33, 36), oraz, iż

- jest pilna potrzeba dalszych badań nad wzajemnymi związkami między systemami społecznymi, ekonomicznymi i ekologicznymi oraz metodami i narzędziami analizy zagrożeń, prognozowania i prognozowania wstecznego (backcasting), jak również systemami prewencji (p.18).

- Komisja powinna wypracować konkretną i realistyczną wizję osiągnięcia przez UE trwałego rozwoju w ciągu najbliższych 50 lat (p.27).